

DATUM 20 augustus 2024

PROJECTNUMMER 1705.111

OPDRACHTGEVER Gemeente Lingewaard

1 Notitie woonzorgvisie

De gemeente Lingewaard is bezig met het opstellen van een woonzorgvisie. Vanaf 2026 wordt een woonzorgvisie een verplicht onderdeel van het lokaal volkshuisvestelijk programma (mits de Wet versterking regie op de volkshuisvesting wordt aangenomen). Daarnaast spelen er tal van ontwikkelingen en opgaven op lokaal, regionaal en nationaal niveau die maken dat het van belang is om een woonzorgvisie op te stellen in gemeente Lingewaard. Dit tegen de achtergrond van de vergrijzing, de arbeidskrapte (vooral in de zorg), het grote tekort aan woningen én een noodzakelijke (gemeentelijke) bezuiniging in tenminste 2025/2026.

De woonzorgvisie is een kaderstellend document over de opgaven op het gebied van wonen, welzijn en zorg. Het moet de gemeente een kader geven waarbinnen de gemeente keuzes (kan) maken om kwetsbare doelgroepen voldoende te faciliteren in hun woon-, welzijn- en zorgbehoeften.

Gelijktijdig worden er in regionaal verband afspraken gemaakt over de huisvesting van 'aandachtsgroepen'¹ en de verdeling van een aantal doelgroepen over de regio. Hier wordt rekening mee gehouden in de woonzorgvisie. Daarbij hoort een zorgvuldig proces met betrokken stakeholders, gemeenteraad en college van B&W. Hiermee hoopt de gemeente een woonzorgvisie op te kunnen stellen die breed herkend en gedragen wordt in de gemeente.

Deze notitie geeft een beknopt overzicht van de opgaven, ambities en mogelijke maatregelen op het gebied van wonen, welzijn en zorg.

¹ De Wet versterking regie volkshuisvesting benoemt een aantal aandachtsgroepen met een specifieke huisvestingsvraag die opgenomen dienen te worden in de woonzorgvisie. Dat zijn de volgende doelgroepen: mantelzorgverleners en ontvangers; mensen met een verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking of psychische kwetsbaarheid die wegens ernstige chronische en medische redenen andere huisvesting nodig hebben; (dreigend) dakloze mensen incl. uitstroom maatschappelijke opvang, bankslapers en mensen op niet-conventionele woonplekken; uitstromers uit beschermd wonen; uitstromers uit klinische geestelijke gezondheidszorg; uitstromers uit vrouwenopvang en slachtoffers uit mensenhandel; uitstromers jeugdzorg; uitstromers (jeugd)detentie en forensische zorg; uitstappende sekswerkers; arbeidsmigranten; studenten; woonwagenbewoners; ouderen; statushouders (geen aandachtsgroep, wel wettelijke taakstelling).

Tivolilaan 205
6824 BV Arnhem
Postbus 1174
6801 BD Arnhem

www.companen.nl
info@companen.nl
026 351 25 32

1.1 Opgaven

Langer zelfstandig thuis: een veranderend woonzorglandschap

Vanwege de toenemende vergrijzing en de tekorten in de zorg heeft de Rijksoverheid de lijn van langer (weer) zelfstandig thuis wonen ingezet (in de huidige woning, of een nieuwe woning die aansluit bij iemands behoeften). Dat betekent dat mensen met een zorg- of ondersteuningsvraag vaker en langer zelfstandig wonen, in plaats van in een zorginstelling waar 24 uur per dag zorg geleverd kan worden. Het feit dat er minder zorgpersoneel beschikbaar is, betekent dat mensen meer zelf zullen moeten doen. Aangevuld met hulp en ondersteuning van familie, vrienden of buurtgenoten. Waar mogelijk kan zorgtechnologie ook een rol spelen. De focus van beleidsmakers schuift steeds meer van zorg naar welzijn, preventie en welbevinden.

Welzijn, preventie en omzien naar elkaar

Veel zorgvragen (maar natuurlijk niet alle) kunnen verholpen of voorkomen worden door in te zetten op welzijn en preventie. Het bevorderen van een goede fysieke en mentale gezondheid onder inwoners helpt niet alleen de druk op de zorg verlichten, inwoners worden er zelf in de regel ook gelukkiger van. Een goede sociale basis is daarbij belangrijk. Gemeente Lingewaard is bezig met het versterken van de sociale basisstructuur in de gemeente. Daarnaast ligt er met het Gezond en actief leven-akkoord (GALA) al een mooi aanknopingspunt voor het versterken van welzijn, preventie en het zorgen voor elkaar. Dat laatste wordt steeds belangrijker vanwege de druk op de zorg. Maar familie, vrienden en buurtgenoten voor elkaar laten zorgen doet een beroep op mensen en gaat niet vanzelf. Of het nu gaat om af en toe een boodschap te halen, het helpen bij het huishouden, of het aantrekken van steunkousen.

Mantelzorg kan zwaar zijn, zeker als het gedurende langere tijd nodig is. Ondersteuning van mantelzorgers is daarom van groot belang. Van alle inwoners in gemeente Lingewaard ouder dan 15 jaar verleent 35,4% mantelzorg (mantelzorg.nl). Het gaat om zo'n 13.900 inwoners in totaal. Daarvan verleent 86% langdurige mantelzorg. Bijna 2.300 mensen in de gemeente verlenen langdurige én intensieve mantelzorg. 9% van alle mantelzorgers in Lingewaard geeft aan zwaarbelast te zijn.²

3

Het is van belang om te zorgen dat er voldoende kans is voor (toevallige) ontmoetingen, ter voorkoming van eenzaamheid en om ervoor te zorgen dat niemand buiten de boot valt. 41,4% van de bevolking in de gemeente voelt zich eenzaam. Dat is lager dan het landelijk gemiddelde van 49,2%, maar het betekent nog altijd dat er een forse groep mensen is die niet per se een sociaal netwerk heeft om op terug te vallen (of zich daartoe bezwaard voelt). In Lingewaard zijn 320 75+'ers ernstig eenzaam.⁴

² Bron: mantelzorg.nl.

⁴ Bron: RIVM. Het RIVM onderzoekt dit op basis van een steekproefsgewijze vragenlijst. Deze bestaat uit zes stellingen als "Ik mis mensen om me heen" en "Vaak voel ik me in de steek gelaten" waarbij de antwoordmogelijkheden "ja", "min of meer" en "nee". Deze scores worden bij elkaar opgeteld en vervolgens geclassificeerd als "niet eenzaam" "eenzaam" en "sterk eenzaam".

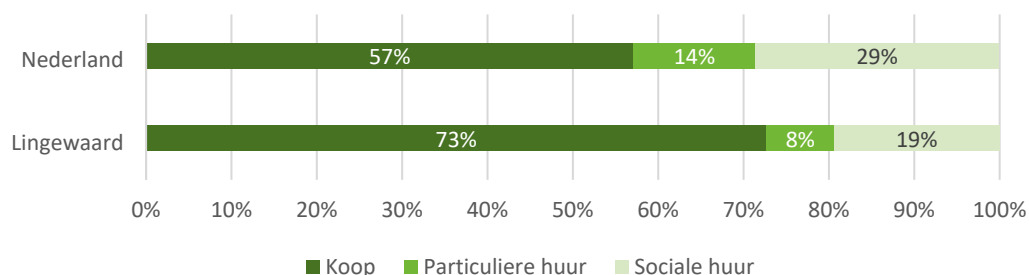
Professionele zorg en ondersteuning

De vraag naar zorg groeit als gevolg van de vergrijzing. Tegelijkertijd zien we dat de zorgsector kampt met een groeiend tekort aan personeel. Dat betekent dat het zorgsysteem zoals we dat lang kenden op een andere manier moet worden ingericht. Dat gaat deels over een grotere nadruk op welzijn, preventie en zorgen voor elkaar. Om ervoor te zorgen dat iedereen die echt zorg nodig heeft die zorg ook kan krijgen, is inzet op verschillende vlakken nodig. Het is van belang dat ketenpartners elkaar weten te vinden en op een goede manier met elkaar samenwerken. Zorgtechnologie en domotica kunnen een belangrijke rol spelen om het beroep op zorgprofessionals te verminderen en mensen zo lang mogelijk eigen regie te laten behouden. Gemeenten kunnen in hun nieuwbouwprogramma sturen op het toevoegen van geclusterde woonvormen voor senioren. Als ouderen met een zorgvraag dicht bij elkaar wonen, kan de zorg efficiënter worden ingericht. Ook gemengde woonvormen voor mensen van verschillende leeftijden, waarin omzien naar elkaar centraal staat, kunnen een bijdrage leveren aan het 'ontzorgen van de zorg'.

Doelgroepen en huisvesting

Om langer zelfstandig wonen mogelijk te maken, is voldoende passend huisvestingsaanbod een belangrijke factor. Verschillende doelgroepen hebben verschillende behoeften. Ouderen hebben vaak behoefte aan een gelijkvloerse woning. De huidige woningvoorraad van Lingewaard kenmerkt zich echter door relatief veel gezinswoningen en weinig appartementen. Daarnaast zijn er in Lingewaard relatief veel koopwoningen en weinig (sociale) huurwoningen. Dit laatste is met name relevant voor de huisvesting van aandachtsgroepen. Vanuit de Wet versterking regie op de volkshuisvesting worden gemeenten geacht/verplicht bepaalde kwetsbare doelgroepen met een specifieke huisvestingsvraag met voorrang te huisvesten. Veel van deze doelgroepen zijn aangewezen op de sociale huur. Tegelijkertijd neemt ook vanuit 'reguliere' woningzoekenden de druk op de sociale huurmarkt toe. Om te zorgen dat reguliere woningzoekenden en aandachtsgroepen elkaar niet verdringen op de woningmarkt heeft gemeente Lingewaard in de Woondeal 2.0 afgesproken om 30% van de nieuwbouw in de sociale huur te bouwen. In de Groene Metropoolregio worden afspraken gemaakt over de woningtoewijzing aan urgente aandachtsgroepen, maar deze afspraken zijn nog niet vastgesteld.

Figuur 1.1 Verdeling woningvoorraad naar eigendom.

Bron: Lokale Monitor Wonen.

Ouderenhuisvesting

De Rijksoverheid maakt bij de bepaling van de landelijke bouwopgave voor ouderenhuisvesting onderscheid tussen drie woontypen: nultredenwoningen, geclusterde woningen en zorggeschikte woningen.

Definities

Nultredenwoningen. Een woning is een nultredenwoning als de woonkamer van de woning of woonruimte vanaf de straat te bereiken is zonder traplopen (externe toegankelijkheid) én vanuit de woonkamer de keuken, het toilet, de badkamer en ten minste 1 slaapkamer zonder traplopen te bereiken zijn (interne toegankelijkheid). Dit kunnen grondgebonden woningen zijn, of appartementen met een lift.

Geclusterde woningen. Nultredenwoningen die deel uitmaken van een complex of een groep van woningen, speciaal bestemd voor ouderen. Hiertoe behoren o.a. woon-zorgcomplexen, aanleunwoningen en serviceflats. Hoewel specifieke voorzieningen niet noodzakelijk zijn, heeft een deel van de geclusterde woningen een zorgsteunpunt en/of receptie, huismeester, alarmering e.d. Daarnaast dient er een ontmoetingsruimte aanwezig te zijn.

Zorggeschikte woningen. Dit zijn nultredenwoningen waar waarin Wlz-zorg geleverd kan worden voor bewoners via scheiden van wonen en zorg (met VPT⁵, MPT⁶, PGB⁷). Om zorg te kunnen leveren is het van belang dat deze woningen rolstoel- of rollatorgeschikt zijn, met voldoende ruimte bij de entree, in de toiletruimte en in de badkamer.

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de vraag naar al deze soorten ouderenhuisvesting in de gemeente Lingewaard in de periode tot 2030 gaat stijgen; hierbij worden de volgende aantallen genoemd:

- Nultredenwoningen 500-700
- Geclusterde woningen 230-400
- Zorggeschikt wonen 150-165

Bij bovenstaande cijfers horen de volgende kanttekeningen en aanvullingen:

- De verhouding vraag/aanbod is niet in iedere kern gelijk. Met name in Huissen zijn er tekorten, zowel nu als in de toekomst.
- Een deel van het huidige aanbod aan 'geschikte woningen' (nultredenwoningen) wordt bewoond door mensen zonder mobiliteitsbeperkingen; om alle mensen met een mobiliteitsbeperking te kunnen huisvesten is dus 'overaanbod' nodig.

Doelgroepen met een zorg- of ondersteuningsvraag

Door de vergrijzing zijn ouderen de grootste doelgroep in de gemeente. Maar ook voor andere doelgroepen met een zorg- of ondersteuningsvraag is sprake van een huisvestingsopgave, zie tabel 1.2.

Tabel 1.1 Huisvestingsopgave doelgroepen met een zorgindicatie.

Doelgroep	Opgave
Mensen met een verstandelijke beperking (VG)	Huidig tekort 50 plekken, loopt iets terug.
Mensen met een lichamelijke beperking (LG)	Vraag blijft constant: ca 25 geclusterd + 5 gespikkeld

⁵ Volledig pakket thuis.

⁶ Modulair pakket thuis.

⁷ Persoonsgebonden budget.

<i>Mensen in beschermd wonen (BW)</i>	Verwachte toename vraag +10/15; transformatie richting gespikkeld wonen
<i>Mensen die uitstromen uit BW/MO/jeugdzorg*)</i>	8-10/jr uit Beschermd wonen 2 uit Maatschappelijke opvang 4-6 uit jeugdzorg Vanuit de Opstapregeling zijn er 8 plekken per jaar beschikbaar.**)
<i>Dak- en thuisloze mensen</i>	Er is geen Maatschappelijke Opvangvoorziening aanwezig in de gemeente; de gemeente Arnhem is hiervoor in de regio verantwoordelijk. Onduidelijk is hoeveel dak- en thuisloze mensen er in de gemeente zijn. In 2024 vindt hier een onderzoek naar plaats.

*) Lingewaard heeft een uitstroomregeling voor mensen die uitstromen uit intramurale instellingen: de Opstapregeling. Deze regeling wordt in 2024 geëvalueerd.

**) De verdeling van aandachtsgroepen in de regio is momenteel onderwerp van gesprek in de Groene Metropoolregio als onderdeel van het afsprakenkader aandachtsgroepen. Op het moment van schrijven is nog niet helder wat hier de uitkomst van zal zijn. Mogelijk betekent het een verandering van de opgave zoals hier beschreven.

Overige aandachtsgroepen

In de Wet versterking regie op de volkshuisvesting wordt nog een aantal aandachtsgroepen benoemd. Het gaat hierbij om groepen die niet (per se) een ondersteuningsvraag hebben, maar hun woningvraag leidt wel tot aanvullende druk op de sociale huursector en de beschikbaarheid van locaties. Jaarlijks heeft de gemeente een taakstelling om een bepaald aantal statushouders te vestigen. Dit aantal varieert jaarlijks. In de regio wonen veel arbeidsmigranten. Een deel daarvan woont in short- of midstayverblijven, maar er is ook een deel dat zich (semi)permanent vestigt in Lingewaard. Deze mensen zijn in dat geval meestal aangewezen op de sociale huursector. Voor studenten zien we geen aanvullende opgave; die wonen overwegend in Arnhem of Nijmegen.

Kwalitatieve huisvestingsopgave

Voor meerdere doelgroepen is er sprake van een kwantitatief tekort. Maar ook kwalitatief gezien moeten woningen voldoen aan de behoeften en eisen van de (toekomstige) doelgroep. Dat gaat bijvoorbeeld over:

- Het toevoegen of beter benutten van ontmoetingsruimten in en bij wooncomplexen/geclusterde woonvormen;
- Collectieve en innovatieve woonvormen (bijv. hofjes, gemengde woonconcepten);
- Woningen voor ouderen in middenhuur, duurdere huur en koop;
- Kleine en betaalbare huisvesting voor aandachtsgroepen.

Vitale en veerkrachtige leefomgeving

Om zorgen voor elkaar te stimuleren, eenzaamheid te voorkomen en woonomgevingen aantrekkelijk te maken of te houden is een vitale en veerkrachtige leefomgeving van groot belang. Dit is essentieel voor een sterke sociale basis.

Een vitale leefomgeving is een leefomgeving die uitnodigt tot ontmoeting, verblijven en recreëren. Om dit te versterken is er een aantal aandachtspunten. Er dient voldoende plek voor ontmoeting te zijn (bankjes, parken, speelplaatsen, sportvoorzieningen). De openbare ruimte dient rollator-, rolstoel en dementievriendelijk te zijn. Op deze manier voorkomen we dat mensen met fysieke of

cognitieve problemen niet meer naar buiten gaan en vereenzamen. Dit kan verergering van problemen voorkomen – en daarmee ook professionele zorg- en welzijnsorganisaties ontlasten.

Door de gevolgen van klimaatverandering zijn hittestress en wateroverlast een steeds groter probleem. Vooral mensen met een kwetsbare gezondheid zijn hier vatbaar voor. Klimaatadaptieve maatregelen, zoals het versterken van groene en blauwe stroken, zijn dus ook vanuit het thema wonen en zorg een belangrijk speerpunt.

Een veerkrachtige leefomgeving houdt een veilige en prettige woonomgeving in. Ketenpartners geven aan dat er in bepaalde delen van de gemeente momenteel een te grote concentratie van kwetsbare inwoners is. Dat heeft alles te maken met de huidige spreiding van sociale huurwoningen in de gemeente. Daarnaast is soms onvoldoende begeleiding beschikbaar om mensen met een ondersteuningsvraag voldoende te kunnen ondersteunen. Om te zorgen dat iedereen prettig kan wonen in Lingewaard – met en zonder ondersteuningsvraag – is het van belang om meer sociale huurwoningen te bouwen ('de taart vergroten') met aandacht voor een goede spreiding.

1.2 Thema's

Op basis van de geconstateerde opgaven komen we tot de volgende vier thema's:

- Thema 1: Omzien naar elkaar
- Thema 2: Toekomstbestendige zorg
- Thema 3: Een passende woning
- Thema 4: Vitale leefomgeving

1.3 Ambities

Hoofdambitie

We willen dat inwoners van de gemeente Lingewaard in alle levensfasen kunnen (blijven) wonen in hun eigen kern. Een sterke sociale basis is daarvoor cruciaal. Inwoners met een zorg- of ondersteuningsvraag helpen we zo lang mogelijk zelfstandig te blijven. Om dat te bereiken, zetten we in op een passende en gevarieerde woningvoorraad, welzijn en kwaliteit van leven.

Wij zorgen voor vitale wijken en kernen en ondersteunen onze inwoners waar nodig. Dit doen we in samenwerking met zorg- en welzijnsorganisaties, en samenwerkingspartners als woningcorporaties en ontwikkelaars.

Thema 1: Omzien naar elkaar

Een sterke sociale basis is nodig om de professionele zorg en ondersteuning in de toekomst te kunnen blijven bieden. We zetten daarom in op ontmoeten, het versterken van de informele zorg, het bevorderen van integratie en het voorkomen van concentratie van kwetsbare inwoners.

Zelfredzaamheid, sociale cohesie en onderlinge steun en zorg zijn essentieel voor het welzijn van mensen. Het helpt ook om te voorkomen dat mensen (professionele) zorg nodig hebben. Levendige wijken en kernen vormen de basis voor zorgzame gemeenschappen. We houden rekening met verschillen tussen kernen en sluiten aan bij de initiatieven die er zijn.

Thema 2: Toekomstbestendige zorg

We werken er samen met onze partners aan dat mensen die zorg nodig hebben, die zorg ook kunnen krijgen. Daarom zetten we in op preventie en meer samenwerking tussen formele en informele zorg. Om de zorg betaalbaar en beschikbaar te houden, streven we ernaar dat ouderen met een zorgvraag dicht bij elkaar wonen.

Thema 3: Een passende woning

We werken toe naar een passend woningaanbod met voldoende ouderenhuisvesting en meer kleinere, sociale huurwoningen. Hierbij is extra aandacht voor levensloopgeschikt bouwen, aanpassen van de bestaande woningvoorraad, geclusterde woonvormen en doorstroming op de woningmarkt.

Thema 4: Vitale leefomgeving

We zorgen voor een gezonde en toegankelijke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen, recreëren en ontmoeten. We betrekken inwoners bij de inrichting van hun leefomgeving en sluiten aan bij initiatieven vanuit inwoners die zelf goede ideeën hebben om hun leefomgeving groener en gezonder te maken. Een stevige sociale basis zorgt ervoor dat de leefbaarheid op peil blijft.

1.4 Maatregelen

Onderstaand volgt een voorzet voor mogelijke uitvoeringsmaatregelen om de ambities van de gemeente te verwezenlijken. Voor een deel gaat het om activiteiten en projecten die al lopen, voor een deel om nieuwe activiteiten. Prioriteiten en het bijbehorende tijdspad moeten in de komende periode nog worden bepaald. Een belangrijke kanttekening is dat de gemeente voor een bezuinigingsopgave staat. Dit betekent dat er een goede afweging gemaakt moet worden over de haalbaarheid van maatregelen.

De grote kapstok voor alle maatregelen is het versterken van de sociale basis om daarmee de zorg en ondersteuning voor inwoners – die dat echt nodig hebben – beschikbaar te houden. Voor nu en in de toekomst. Daarvoor is het nodig om de zorg en ondersteuning anders te gaan organiseren. Dat willen we doen door nog eerder (mogelijke) problemen te ondervangen (preventie) en problemen die bij het leven horen dichterbij en laagdrempeliger op te lossen (normaliseren). Dat kan alleen als we dicht bij het dagelijkse leven van inwoners bereikbaar zijn en de drempel verlagen om vragen te stellen.

Het uitgangspunt is dat goede samenwerking tussen gemeente en haar partners op het gebied van wonen, welzijn en zorg van groot belang is. Als gemeente nemen we regie op het thema wonen en zorg. We spreken partijen aan op hun verantwoordelijkheid en werken samen met partijen die bijdragen aan onze ambities.